

TIDSKRIFT FÖR
KUSTARTILLERIET

FACKTIDSKRIFT FÖR DET SVENSKA KUSTARTILLERIET

NUMMER

1

1945 - ÅRG. 3

REDAKTION

Redaktör och ansv. utgivare:	Överstelöjtnant Sten Puke
Redaktionssekreterare:	Löjtnant Henry Nord.
Kassör:	Major S. Lindahl.
Adress och telefon:	Marinledningen, Stockholm.
Postgiro:	19 38 69.
Prenumerationspris:	För underofficerare och manskap 5: — kr., för övriga 8: — kr.
Lösnummerpris:	2: 50 kr., dubbelnr 5: — kr.

INNEHÅLL

	Sid.
1944 års militärsjukvårdskommittés betänkande.....	1
Kustartilleriet och den andra fronten. Några krigs- erfarenheter. (Efter Ny Militär Tidskrift häfte 3/1945)	5
<i>Kapten Bertil Larsson</i>	
Orientering om meteorologtjänsten vid kustartilleriet <i>Löjtnant Martin William-Olsson</i>	15
Striderna vid Kristiansand den 9. april 1940, skild- rade av ett ögonvittne	26

★

Beträffande införda artiklar tillkännagives, att de åsikter, som i dessa artiklar uttalas, icke därför må anses såsom redaktionens.

★

Tidskriften utgives i fyra häften årligen. Prenumeration anses gällande till slutet av det år, under vilket avsägelse sker.

LÖFHOLMSVARVET

Telefon 45 26 00 växel

STOCKHOLM 9

LIDINGÖ NYA VARV

OCH

VERKSTÄDER

Telefon 65 25 55 växel

Telegramadr.: Åbergvarv

LIDINGÖ 3

Fartygsbyggnader

Cisterner

Fartygsreparationer

Mekaniska arbeten

Motor- o. segelbåtar

Svetsningsarbeten

Tapetserare och Dekorator

HARRY E. HANSSON

Föreningsgatan 27 A. · Tel. 751 60

MALMÖ

Leverantör till Marinen och Kustartilleriet

Var god infordra offert.

Tillgrens Radio o. Cykelaffär

Regementsgatan 84 A · Tel. 777 64

MALMÖ

Radio, alla märken

Ultramodern reparationsverkstad

Radioservice.

Kustens Personal

Vid behov av *DELIKATESSER*

handla då hos

Gösta Anderssons Delikatessaffär

Borgmästaregatan 20 - Telefon 1715

Karlskrona

Konditori GÖTA

KARLSKRONA

Landbrogatan 11 • Telefon 846

R E K O M M E N D E R A S

Bröderna Jonasson, Lyckeby

BLECK- & PLÅTSLAGERI

Verkstad: N. Smedjegatan 43—45 • Karlskrona

Utför allt slags plåtslageriarbete vid
nybyggnader samt reparationsarbeten

Tel.: Karlskrona 655, Lyckeby 229, Bost. Karlskrona 3746

Bästa inköpskälla

för alla

Byggnadsmaterialier

Infordra offert

Kakelfabriks Aktiebolaget i Karlskrona
Träförädlings Aktiebolaget i Karlskrona

Tel. linjeväljare: 1 54, 6 35, 15 49

1944 ÅRS MILITÄRSJUKVÅRDS- KOMMITTÉ'S BETÄNKANDE

De av Kungl Maj:t tillsatta sakkunniga för verkställande av utredning rörande militärsjukvårdens organisation — 1944 års militärsjukvårdskommitté — ha nyligen avgivit första delen av sitt betänkande. Enär detsamma i flera avseenden berör kustartilleriets och kustartilleriförsvarens sjukvårdsförhållanden, lämnas här nedan ett kort referat av kommitténs förslag.

Som bekant sammanfördes på grund av riksdagsbeslut år 1943 samtliga förvaltningsärenden rörande de tre försvarsgrenarnas sjukvård till ett gemensamt organ i försvarets sjukvårdsförvaltning underställt generalläkaren. Däremot utövas ledningen av den militära sjukvården i övrigt — inspektionsverksamheten, utbildningen och läkarrekryteringen — försvarsgrensvis. Till de olika försvarsgrenschefernas föfogande stå arméöverläkaren, marinöverläkaren och flygöverläkaren.

Enligt 1944 års kommittébetänkande bör en rationalisering av befälslinjerna inom den militära sjukvårdens ledning komma till stånd för vinnande av bättre överensstämmelse mellan generalläkarens och försvarets sjukvårdsförvaltnings befogenheter i avseende å krigsförberedelsearbetet och ledningen av militära operationer, å ena sidan, och ledningen av hälso- och sjukvården inom försvarsgrenarna, å andra sidan. Detta avses kunna ske därigenom, att generalläkaren blir främste målsman för hälso- och sjukvården inom försvarsväsendet såväl i krig som i fred och i förhållande till såväl överbefälhavaren som försvarsgrenscheferna.

I huvudsak innebär kommitténs förslag i organisatoriskt hänseende, att generalläkaren skall vara personalkårchef för en för försvaret gemensam läkarkår, försvarsläkarkåren,

att generalläkaren dessutom skall vara chef för försvarets sjukvårdsförvaltning och för dess sjukvårdsinspektion,

att generalläkaren i egenskap av chef för försvarets sjukvårdsinspektion *i fred* skall biträda överbefälhavaren vid krigsförberedelsearbetet och den operativa planläggningen inom hälso- och sjukvårdens område samt *i krig* i nämnda egenskap skall stå till överbefälhavarens förfogande,

att generalläkaren i egenskap av chef för försvarets sjukvårdsinspektion skall biträda försvarsgrenschefer beträffande hälso- och sjukvård, samt vid handläggning av viktigare utbildningsfrågor ävensom enligt av vederbörande försvarsgrenschefer fastställda planer utöva till ämbetsverket hörande inspektionsverksamhet med biträde av sjukvårdsinspektionens tre överläkare — arméöverläkaren, marinöverläkaren och flygöverläkaren — samt andra generalläkaren underställda befattningshavare,

att de tre överläkarna vid sjukvårdsinspektionen direkt skola biträda vederbörande försvarsgrenschefer vid handläggning av andra än ovan berörda utbildningsfrågor.

Kommittén har även behandlat frågan om anordnandet av en gemensam utbildning för blivande militärläkare. Kommittén har härvid framhållit vikten av att samtliga värnpliktiga läkare erhålla en grundläggande sjukvårdssoldats- och sjukvårdsunderbefälsutbildning, syftande till att snarast möjligt göra de värnpliktiga skickade att bestrida befattningar inom den krigsorganiserade sjukvården. Vidare bör eftersträvas en i möjligaste mån gemensam utbildning för samtliga försvarsgrenars värnpliktiga läkare utan eftersättande av ur sjukvårdssynpunkt motiverade krav på specialutbildning. Det till betänkandet fogade förslaget till plan för utbildning av värnpliktiga läkare vid försvaret omfattar följande olika kurser m m.

1. *Grundläggande sjukvårdsutbildning.*

A) *Vid armén 1. året (15/5—15/10)*

- a) utbildning till sjukbärare och sjukvårdare,
- b) utbildning till gruppchef och sjukvårdare i underbefälsbefattning.

B) *Vid marinen 1. året (15/10—15/12).*

Denna utbildningskurs är helt förlagd till kustartilleriförsvaret (marint fo).

C) *Vid armén 3. året. Sjukvårdsbefälsskola (10/6—25/8).¹⁾*

2. *Fackutbildning.*

A. Fackutbildningskurs under omkring 2½ månad.

B. Assistenttjänstgöring vid kirurgisk avdelning under 3 mån.

3. *Facktjänstgöring 6 månader fördelade i omgångar under hela värnplikstiden.*

Inspektören för kustartilleriet har till chefen för marinen avgivit yttrande över ifrågavarande betänkande. Av yttrandet framgår, att inspektören i princip intet haft att erinra mot betänkandet med däri framställda förslag. De olika förslagen beträffande såväl organisation som utbildning torde medgiva, att sjukvårdstjänsten på det hela taget inom krigsmakten i dess helhet blir bättre organiserad och därigenom effektivare.

Beträffande *ledningen* av militärsjukvården har inspektören framhållit att genom tillkomsten av en generalläkare såsom generalinspektör de bästa förutsättningarna skapas för att vid *en* försvarsgren eller vid *ett* vapenslag kunna erfarenheter bli nyttiggjorda även vid övriga. De åtgärder, som erfordras för upprätthållandet av en god hälso- och sjukvård inom försvaret under såväl krig som fred, måste i väsentliga avseenden vara likartade de olika försvarsgrenarna emellan och böra i princip kunna grundas på enhetliga bestämmelser. Det måste dessutom vara ändamålsenligt såväl för den högsta krigsledningen som för medicinalstyrelsen, att en enda företrädare för den militära krigssjukvården i dess helhet finnes.

Beträffande *utbildningen* framhålles att de vid kustartilleriförsvaret tjänstgörande läkarna, för att kunna fylla sina åligganden, borde vara väl förtrogna med de krigssjukvårdsproblem, som förefinnas vid såväl armé som kustartilleriförband. Krigssjukvårdstjänsten inom ett kust-

¹⁾ Under denna tid skola för tjänst vid flottan lämpliga värnpliktiga läkare, som härför uttagits, kommenderas till sjötjänstgöring till för varje år fastställt antal.

artilleriförsvar borde i princip organiseras och bedrivas i överensstämmelse med motsvarande tjänst vid armén, dock givetvis under hänsynstagande till rådande speciella förhållanden. Större sjövana eller kännedom om naval hygien och dylikt spela i detta hänseende mindre roll än kunskaper om sjukvårdens rätta bedrivande vid i land grupperade enheter och kännedom om de betingelser, under vilka dessa enheter verka.

Utbildningsbestämmelserna för de värnpliktiga läkarna borde, för att kustartilleriets behov av väl utbildade dylika läkare skall kunna anses fyllt, utformas i överensstämmelse med ovan angivna grundprinciper. I utredningsmännens förslag hade så skett, varför detsamma helt kunde biträdas. Endast beträffande tidpunkten för utbildningens förläggande till kustartilleriförsvar ävensom beträffande tiden för fackutbildningen har inspektören mindre ändringsförslag att göra.

Vad slutligen frågan om inrättandet av en gemensam läkarkår beträffar ansåg inspektören, att tillkomsten av en dylik kår i samband med läkarutbildningens omläggning enligt förslaget för kustartilleriets vidkommande innebär avgjorda fördelar, varför även detta förslag biträdas.

Lunnatorps Handelsträdgård

Karlskrona

Telefoner:

Karlskrona 3610, 4070

Kuggaboda 3

Rödeby 144

Leverantör till Kustartilleriet

MÖBELBOLAGET

TEL. 244

KARLSKRONA

TEL. 323

SE MÖBELHUSET I 5 VÅN. VID HOGLANDS
PARK • STÄNDIG UTSTÄLLNING • RIK-
HALTIGT URVAL AV MÖBLER, MATTOR,
GARDINER, SÄNGKLÄDER • OMSTOPP-
NINGAR • RENOVERINGAR

LÅGA PRISER, BEKVÄMA BETALNINGSVILLKOR

Gör alltid Edra inköp

i platsens största och mest välsorterade
järnaffär. Ensambförsäljare av *Bolinders*
diskmaskiner, *Frigidaire* kylskåp och
Calors tvättanläggningar m. m.

A.-B. NYA JÄRNHANDELN

JOHN EKMANS EFTR.

Tel. 8 88, 11 82

KARLSKRONA

Tel. 18 26, 45 95

Vid behov av

**GÅNGGRUS – SINGEL – VED-
TRANSPORTER** – kunna Ni för-
delaktigast hänvända Eder till

Firma HARRY OLOFSSON

KARLSKRONA

Telefon Karlskrona 30 09, 30 10

Automobilfirma
SVANTE PEHRSSON

Landsväggsgatan 19 • Karlskrona

Tel. 4180, Bost. 3862

Med 23 års erfarenhet i bilbranschen
och erfarenhet i gengasdrift sedan
1939 garanteras ett rätt utfört arbete.

ALLT FÖR BILEN!

Vår rymliga och modernt utrustade verkstad har yrkeskunnig personal och utför alla slags bil- och motorarbeten. Vår lackeringsverkstad, våra speciella tvätt- och smörjhallar förfoga över bästa tänkbara utrustning för snabb och effektiv service. Vi hålla ett välsorterat lager av reservdelar för olika bilmärken och till olika gengasverk samt bästa kvalitet av gengasbränsle.

Ensamförsäljningen av den populära Källe gasgeneratorn omhänderhaves av vår firma för distriktet Karlskrona och Ronneby med tillhörande landsbygd.

Vänd Eder med förtroende till oss i alla frågor hörande till branschen.

SIGURD RÅBERG & Co. • KARLSKRONA

Telefoner: 19 64, 19 65.

BOFORS
KVALITETSSTÅL

KUSTARTILLERIET OCH DEN ANDRA FRONTEN

NÅGRA KRIGSERFARENHETER. (EFTER NY MILITÄR
TIDSKRIFT HÄFTE 3/1945)

Kapten Bertil Larsson

1944 års stora krigshändelse, landstigningen i Normandie, är ännu bara känd i sina huvuddrag och det lär väl också dröja innan detaljerna klarnar. För att kunna bedöma kustartilleriets verkliga roll i invasionsförsvaret fordras tillgång till förutom förlustsiffror detaljuppgifter om försvarets styrka och gruppering, men det finns nog fortfarande flera anledningar för de krigförande att inte avslöja för mycket i denna fråga.

Av allt att döma synes det tyska högkvarteret ha ansett, att risken för landstigning inom ett visst område var omvänt proportionell mot avståndet till Storbritanniens kust. Denna åsikt avspeglades tydligt i den kraftsamling av såväl arméns divisioner som de fasta försvarsanstalterna vid kusten inom Calais-Boulogneområdet. Enligt tysk uppfattning var det omöjligt att genomföra en framgångsrik offensiv västerifrån mot Tyskland utan tillgång till storhamnarna vid Kanalen och Biscayabukten. Den tyska strategien gick också ut på att i det längsta hålla hamnarna eller — realiter detsamma — inloppen till hamnarna. Och medan den tyska propagandan byggde upp Atlantvallen »från Nordkap till Biscaya», insattes Organisation Todt för att bygga de kustbatterier och andra försvarsanstalter som behövdes för att säkra just hamnarna.

Den metodiska allierade flygspaningen, kompletterad med talrika agentrapporter, kunde med framgång avslöja den tyska grupperingen och stödjepunkterna kring hamnarna. Det var inte bara grupperingen i stort som på så sätt klarlades, också detaljerna i försvarssystemet utspanades dels genom flygspaning, dels genom upprepade strandhugg av olika slag. Så hade t ex läget av de viktigaste radioanläggningarna för kust- och luftförsvaret nog fastställts och specialutbildade ingen-

jörförband hade mätt in undervattenshinderna vid de planerade landstigningspunkterna. Tyska propagandafilmer, upptagna bl a vid Rommels inspektioner av Atlantvallen våren 1944, visar att tyskarna tydligen litade på anläggningarnas defensiva kraft och därigenom ansåg sig kunna nonchalera maskeringen.

*Deutsche jern
muscle fort*

Denna nonchalans blev ödesdiger. Den medförde inte bara — för att ta ett exempel bland många —, att raketförande allierade bombjaktplan systematiskt slog ut kustförsvarets hela radioorganisation och därigenom hårt beskar möjligheterna för tyskarna att i tid indikera det stora landstigningsföretaget. En direkt följd därav blev också, att de allierade kunde lägga upp anfallet just med hänsyn till de konstaterade svagheter.

*Redan
slogs ut*

Invasionshögkvarteret hade i princip två anfallsalternativ att välja på. Å ena sidan kunde man gå rätt på hamnarna och söka bryta försvaret. Å andra sidan kunde man undvika den tyska kraftsamlingen kring hamnarna genom en landstigning på ett kustområde, som saknade hamnar, och därefter genom omfattningsrörelser öppna de erforderliga hamnarna från ryggsidan.

Med hänsyn till det motstånd, som kunde väntas vid hamnarna, stannade det allierade högkvarteret för en landstigning på öppen kust. Härvid hade man att räkna med i huvudsak två svårigheter. Dels kunde man befara, att tyskarna skulle hinna att grundligt förstöra hamnarna, innan dessa erövrats, dels kunde landstigningen på öppen kust försvåras eller i värsta fall förhindras av hårt väder. Det var bl a dessa båda faktorer, som framtvingade de stora, konstgjorda hamnarna. Sedan sekretessen kring dessa jättearbeten från allierat håll lättats har den härför använda materielen beskrivits i olika militära facktidskrifter bl a denna tidskrift häfte 4/1944. Att invasionshögkvarteret i en tid då alla händer var hårt sysselsatta, valde ett dylikt jättearbete hellre än att rikta ett anfall mot några av de franska hamnarna, visar tydligt den respekt man hyste för kustbatterierna kring hamnarna.

Hur var då försvaret ordnat på den kuststräcka, där landstigningen ägde rum? Av tillgängliga offentliga uppgifter kan man bara bilda sig en ungefärlig uppfattning om försvaret. Man vet att huvuddelen av det svåra, långskjutande artilleriet var koncentrerat till Calais-Boulogne-området, som också undveks av de allierade. En amerikansk

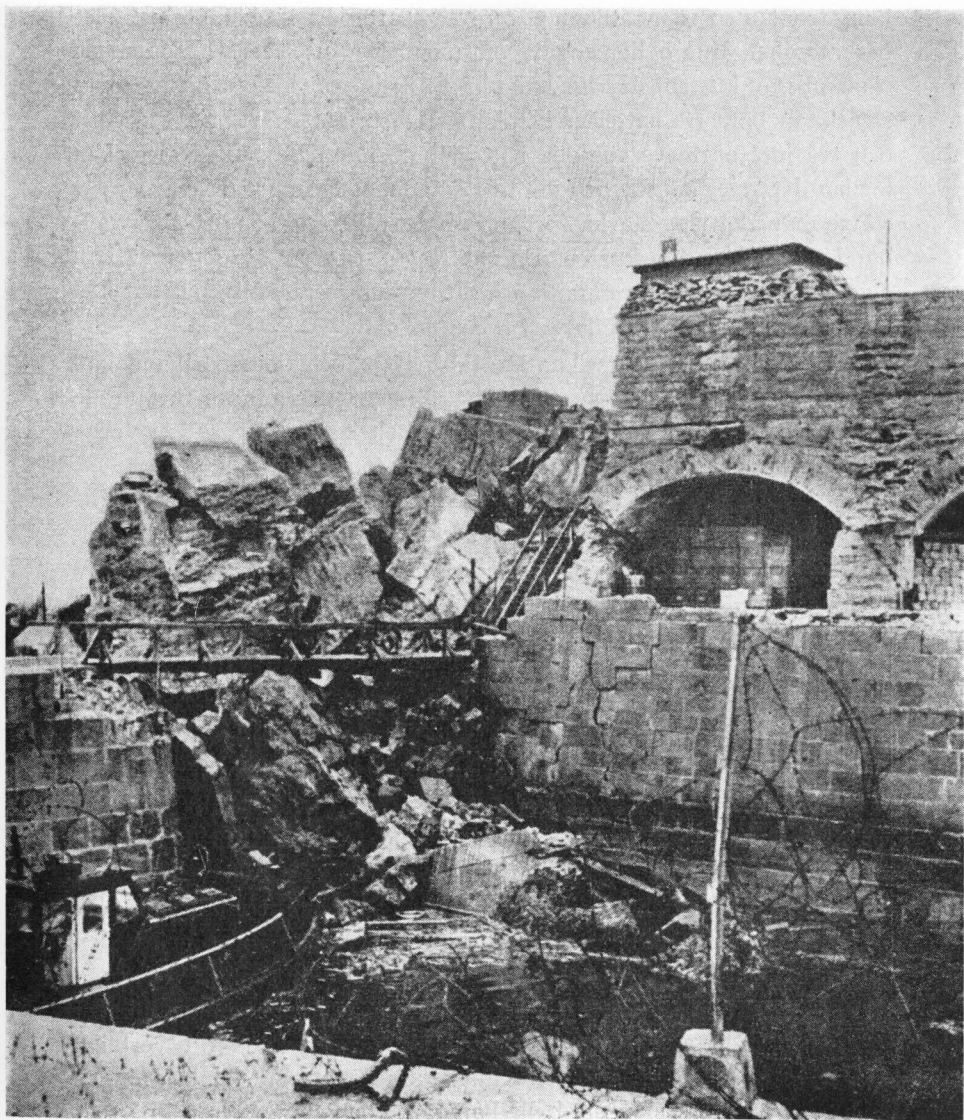

Bild 1. Hamnfort vid Cherbourg. Ett gammalt murat verk från förra seklet.
I de öppna valven hade tyskarna bl a ammunition.

skildring talar om ett tjugotal tunga batterier (> 10,5 cm) på en 16 mil lång front men utan att ange vare sig batteriernas gruppering eller beskaffenhet. Inte heller angavs om något av batterierna låg inom de 6—7 mil av kusten, där landstigningen ägde rum. Inom denna kuststräcka är bara tre batterier kända, ett 15 cm batteri vid St. Marcouf och två inte närmare angivna batterier norr om Bayeux — i luckan mellan det amerikanska och det brittiska landstigningsområdet. Under ca tre månader slog starka förband ur det allierade bombflyget regelbundet mot invasionskusten. På omkring 7 timmar av dagen D kan den allierade totala ammunitionsinsatsen summeras till omkring 250 kg/m av den sammanlagda frontlängden.

Av brittiska och amerikanska tidskrifter och journalfilmer kan utläsas, att tyskarna nödgats ta i anspråk mer eller mindre föråldrade franska befästningsverk. Tiden medgav helt enkelt inte, att moderna försvarsanstalter skapades överallt (bild 1 och 2).

Det har på vissa håll talats om att kustförsvarsförbanden var elitförband. Dylika uppgifter måste betecknas som felaktiga och tendensiösa. Man vet enligt allierade tillkännagivanden, att kustförsvaret nästan helt saknade åldersklasserna 20—40 och att förbanden till omkring 20—40 % bestod av utlänningar av de mest skilda nationaliteter. Walcherens omskrivna »franskbröddivision», som var rekryterad av idel magpatienter, tyder ju inte just på något elitförband.

Eftersom bara en relativt ofullständig bild av de vid landstigningen aktuella försvarsanstalterna kan framställas, är det mera lönande att *bedöma kustförsvaret efter det operativa resultatet*. Målet för den tyska strategien i väster efter invasionen måste ha varit att så mycket som möjligt fördröja den allierade offensiven mot Västvallen, som var omodern och delvis avbestyckad. Den materielslukande allierade offensiven var helt beroende av tillförsel över havet. Om också den moderna landstigningsmaterielen medger urlastning av även tung materiel direkt på stranden, är i alla fall tillgången på hamnar villkoret för att de första brohuvudena skall kunna utvecklas till verkliga offensivbaser. Som redan framhållits gick den tyska planläggningen också ut på att i det längsta hålla hamnarna och flera exempel på segt hamnförsvar kan anföras.

Sedan de gamla forten i Cherbourgs hamn i slutet av juni 1944 nedkämpats bl a genom en insats av omkring 10.000 ton bomber i

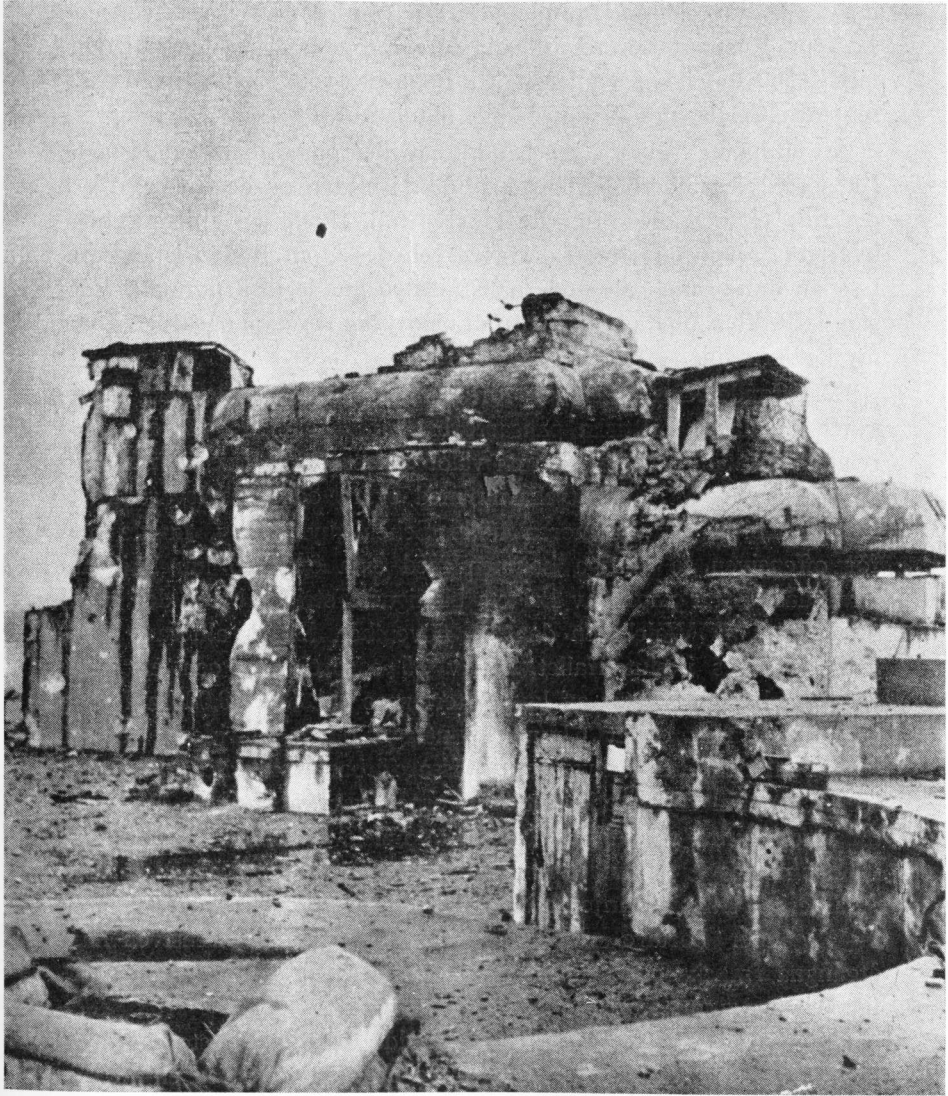

Bild 2. Detalj av hamnfort vid Cherbourg. I förgrunden en typisk pjäsplats från 1880—90. I bakgrunden några förstärkningar från senare tid. Täckningarna ser svaga ut. På taket rena fältbefästningar.

några av krigets våldsammaste bombanfall, dröjde det 2½ månad, innan nästa storhamn kapitulerade. Det var Le Havre, som föll den 12. sept. Kustbatterierna där hade då förutom fartygselden fått mottaga 9.500 ton bomber. Brest och Boulogne föll först den 20.—22. sept och Calais inte förrän den 1. oktober.

Att en hamn erövrats, innebar inte att den omedelbart kunde tagas i anspråk för underhållstjänsten. Först i mitten på december, d v s omkring tre månader efter Le Havres fall, kunde det allierade högkvarteret rapportera, att Le Havre och dessutom Rouen iståndsatts i sådan omfattning, att underhållstjänsten kunde löpa normalt. Förstörelsen efter allierade bombanfall och tyska sprängningsarbeten var mycket grundlig.

Beträffande Antwerpen var förhållandet ett annat. Belgiska partisaner stödda av brittiska pansarförband togo staden och hamnen i relativt oskadad skick genom en välorganiserad kupp redan i början av september. Så länge tyskarna med svåra och medelsvåra kustbatterier bl a på Walcheren höllo Scheldemynningen, kunde den för offensiven så viktiga hamnen med sina över 30 km kaj inte användas. Efter några av krigets blodigaste strider bröts det tyska motståndet på Walcheren den 10. november. Enligt allierade uppgifter sänktes i slutanfallet 20 av 25 eskortfartyg och ett stort antal landstigningsbåtar av kustbatteriernas eld. 35—40.000 allierade elitsoldater fick enligt Churchills utsago offras i striderna för att öppna inloppet till Antwerpen. Vissa förband blev helt upprivna, men Churchill förklarade, att Antwerpen var värt offret. Minsvepning och andra röjningsarbeten krävde hela november månad, och först omkring 1. december kunde hamnen utnyttjas. Härigenom blev de allierade transportlinjerna till lands mot norra delen av västfronten 3—4 gånger kortare. Med hänsyn till det under offensiven hårt åtgångna franska och belgiska järnvägs- och vägnätet var den verkliga vinsten ännu större.

Det envisa tyska hamnförsvaret beredde de allierade stora svårigheter. Tidvis rådde förutom den akuta produktionskrisen en verklig underhållskris, som avsevärt fördröjde offensivrörelsen och förorsakade allvarliga rubbningar i de befriade områdenas försörjning. Enligt allierad uppgift fingo transportfartygen hösten 1944 ofta vänta på lossning i både dagar och veckor utanför de franska hamnarna.

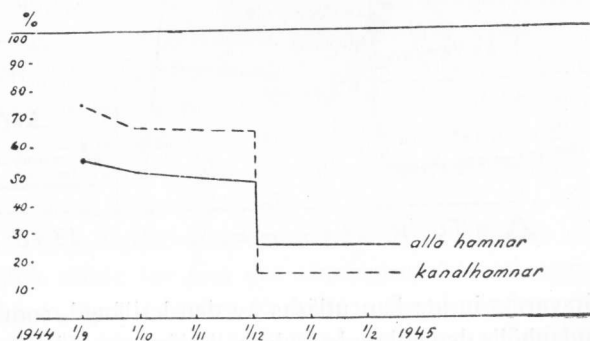

Hamnförsvarets insats kan utläsas av den kajlängd, som vid olika tillfällen undanhölls den allierade underhållstjänsten. Härigenom göres dock inte full rättvisa åt försvaret, eftersom hänsyn inte togs till de av de allierade erövrade hamnarnas beskaffenhet. I nuläget — inemot

8 månader efter landstigningen — behärskar tyskarna i det närmaste 25 % av all i Frankrike och Belgien befintlig kajlängd, som redovisas i Lloyds Register. Hur är detta möjligt? Kartan visar, att tyskarna f n håller Dunkerque, Lorient, S:t Nazaire, La Rochelle, Royan och Le Verdon. Dessa hamnar omfattar inte 1/4 av alla kajer. Men den som sitter i S:t Nazaire, behärskar inloppet till storhamnen Nantes. La Rochelle kontrollerar Rochefort, medan Royan och Le Verdon på ömse sidor om Gironde spärrar tillfarten till Bordeaux, en av Frankrikes största hamnar. Allt som allt inemot 25 % av all befintlig kajlängd. En betydligt större siffra skulle ha erhållits, om man kunnat räkna i procent av all användbar kaj. Förstörelsen har varit stor. I december deltog omkring 55.000 man i reparationsarbetena i hamnarna.

Före 1. december 1944, då Antwerpens hamn öppnats och Le Havres iståndsatts, höll tyskarna 48 % av den totala kajlängden och 63 % av de för offensiven viktiga kanalhamnarna. Diagrammet visar med heldragen kurva, hur stor procent av totalt disponibel kajlängd tyskarna höll under olika perioder av offensiven och med streckad kurva motsvarande siffror för enbart kanalhamnarna.

Diagrammet ger inte försvaret full rättvisa. Den stora förstörelsen och de omfattande reparationsarbetena i hamnarna har redan påtalats. Härtill kommer de allierades svårigheter med transportväsendet i norra Frankrike, beroende dels på egen kommunikationsbekämpning, dels

Diagrammet visar hur stor % av de franska hamnarna som behärskades av tyskarna vid olika tidpunkter.

på tyska förstörelsearbeten i samband med reträtten. Före invasionen i Frankrike hade 30—40 stora bangårder fullständigt förstörts, omkring tjugo av de största broarna över Seine var sönderslagna, för att inte tala om den kontinuerliga lokomotivjakten med bombjaktplan, som tidvis kunde slå ut inemot 1.000 lok i veckan.

Då offensiven enligt allierade uppgifter kräver långt större tillförsel än som planerats och dessutom de befriade folkens försörjningsläge var och är mer än prekärt, är det tydligt att varje hamn har sitt stora värde för de allierade. Under hösten, då de allierade inte disponerade ens $\frac{1}{3}$ av hamnarna på nordkusten, fick stora delar av fronten försörjas över hamnarna vid Medelhavet. Tillkomsten av Antwerpens hamn förbättrade sålunda i hög grad det allierade transportläget.

I nuvarande läge (febr 1945), då de allierade planerna väsentligt rubbats genom den tyska vinteroffensiven och den ryska anstormningen mot Berlin ökar kravet på allierad kraftinsats i väster, är det givetvis till stor nackdel för de allierade, att praktiskt taget hela den franska Atlantkusten är stängd för tillförseltjänsten. Över bl a storhamnarna Bordeaux och Nantes skulle stora mängder för krigföring och folkförsörjning erforderligt gods kunna distribueras över Frankrike på det i denna landsända relativt oskadade järnvägsnätet. Tillgång till Bordeaux och Nantes har på den allra senaste tiden i hög grad aktualiserats. Den allierade underhållstjänsten i Kanalen och utanför Scheldemynningen besväras avsevärt av tyska sjöstridskrafter med kort aktionsradie, t ex små ubåtar, enmanstorpeder och sprängbåtar. I Biscaya skulle transportererna kunna löpa helt ostörda av dylika stridsmedel.

Hamnförsvaret i Frankrike har spelat en viktig roll som en fördröjande faktor. Denna erfarenhet är värdefull för Sveriges del. Vid ett anfall som åsyftar att bringa vårt land till underkastelse, måste fiendens framträngande till varje pris fördröjas. Varje hamn som kan undanhållas fienden blir en fördröjande faktor. *Vi måste hålla våra viktiga hamnar.* Avståndet Antwerpen—Aachen motsvarar ungefär avståndet Gävle—Stockholm eller Oxelösund—Stockholm.

Om ett hamnförsvaret skall vara effektivt och stridsuthålligt, måste det bl a omfatta eldstarka och välskyddade kustbatterier. Krigserfarenheterna visar, att svårt artilleri inte får saknas inom viktiga områden.

Utgöres ryggraden i hamnförsvaret av kustbatterier, vinnes bl a följande fördelar. Efter senaste erfarenhet anordnade batterier med gott skydd och fulländad maskering har stor stridsuthållighet. De är i förhållande till sin effektivitet relativt billiga, särskilt i underhåll. Slutligen frigör kustbatterierna i viss utsträckning operativa förband ur armén, flottan och flyget från lokala försvarsuppgifter. Var helst en försvarslinje skall upprättas i vårt avlånga land, kommer den i närheten av kusten. Oförsvarade hamnar ökar hotet mot försvarets rygg och flanker. Tryggade hamnar underlättar försvaret.

Febr. 1945.

I pressläggningsögonblicket kom meddelandet om det kraftiga anfallet mot de tyska artilleriställningarna vid Girondemynningen. Franska flottan, stödd av stora förband tunga bombplan, inledde på morgonen den 15. april ett stort upplagt anfall mot stödjepunkterna vid bl a Royan och Le Verdon, medan förband ur franska armén insattes från landsidan. Avsikten med anfallet är att öppna Bordeaux' hamn för tillförseltjänsten. Med hänsyn till de stora förluster som de allierade transportfartygen tillfogas utanför belgiska kusten och i kanalen av tyska sjöstridskrafter med kort aktionsradie bör det vara mycket angeläget för de allierade att öppna en storhamn i Biscaya-bukten dit dessa sjöstridskrafter inte når.

Se

Stockholms vackra skärgård

Waxholms Nya Ångfartygs Aktiebolags ångare med restauration och matsal å däck ombesörja trafiken till de flesta platser i skärgården. Upplysningar om lämpliga turer, biljettpriser, avgångs- och ankomsttider erhållas per

Tel.: 10 27 00, 10 27 50, 10 27 55

Kontor: Hovslagaregatan 5 A, Stockholm

SÖDERBERGS EFTR.

BEKLÄDNADSAFFÄR

Borgmästaregatan 18, Telefon 1492

Karlskrona

Bästa varor till lägsta möjliga priser.

Stenkol

Koks

Briketter

LEOPOLD THÖRN

Tel. 162

KARLSKRONA

Tel. 342

Karlshamns Mejeriförening

Blekinge Ångbåts A.-B.

Bodekullsvägen 1 • Karlshamn

Telefoner: Verkst. Direktören 41, Kassen 110

AXEL GUSTAFSSON

BLECK- & PLÅTSLAGERI

LEVGRENSVÄGEN 6, GÖTEBORG

Tel. 16 46 48

UTFÖR ALLT VAD TILL YRKET HÖRER

INFORDRA OFFERT

MARKIS-ERICSSON

LEDANDE FIRMA SEDAN 1850

A.-B. P. ERICSSON & C:o

MARKISFABRIK

ODINSPLATSEN 3 • GÖTEBORG • Tel. 15 11 93, 15 11 94, 15 11 95

KLARA V. KYRKO. 10 • STOCKHOLM • Tel. 10 25 31, 20 82 69

HASSES

Segel • Riggningar • Kapell • Tält

SÖMNADSVÄRSTAD, Lotsgatan 8. Tel. 14 50 61, 14 10 40

SKEPPSFÖRNING, Fiskhamnen. Tel. 14 10 49

G Ö T E B O R G

Vid köp av Sport- och Arbetsskodon,
efterfråga då alltid »STEN
HULTS» tillverkningar.

Allt i Sport- och Idrottsskodon

Sten Hults Skofabriks A.-B.

LÅNGEDRAG

Telefoner: 29 15 42, 29 11 38

OLJERENAREN **HåVeDe**

Då motorn permanent arbetar med ren och *avsyrad* olja minskas korrosionen och därav följande slitaget till en bråkdel. Vid stationär rening minskas däremot slitaget ej avsevärt.

*Ingen annan apparat
renar och avsystrar så
perfekt som*

HåVeDe

AKTIEBOLAGET HåVeDe, GÖTEBORG

A.-B. Ideals Motorfabrik

OSKAR JONSSON

VARV och SLIP, KLIPPANS VARV
Göteborg

Telefoner:

14 49 56, 14 47 92. Dir. bost. 12 77 86

Verkm. bost. 12 56 22

Telegramadress: Motorideal

Tillverkning samt reparation och justering av motorer.
Metallsprutning. Träarbeten.

BÄSTA INKÖPSKÄLLA

för

Maskinpackningar

av alla slag, spec. flänspackningar,
"Como Metallic", "Como Special",
"Comoil" m. fl.

Slangar

för alla ändamål, stor sortering.

Asbest-

garn, fiber, papp, papper, pack-
ningar, kostymer, etc.

Tekn. Gummivaror

såsom mattor, membraner, pack-
ningar, slangar och ventiler, ventil-
packningar etc.

Remmar

alla slag.

Trassel, Oljor, Pannstensmedel,
Grafit och grafitpreparat, Lager-
metaller, Pumpar, Verktyg m. m.

är

A.-B C. O. MAGNUSSONS MASKINFÖRNÖDENHETSAFFÄR

Karl Johansgatan 6, Göteborg. Tel. 145176, 145177, 145188

Representant för: *Bells Asbestos & Engineering Supplies, Ltd - Packningsindustri*
Ocean Oil Co, Ltd - Good Year - John Crane - George Angus & Co, Ltd, m. fl.

Trävaru A/B G. A. Persson

GÖTEBORG

BYGGNADSMATERIAL

TRÄVAROR • PÅLAR

TELEFONER:

22 03 60, 22 03 61, 22 24 60, 22 47 43, 22 47 61

F. Petterssons

BESTÄLLNINGSSKOMAKERI

NYA VARVET • GÖTEBORG

Entreprenör

för Flottans och Kustartilleriets skoreparationer

Fårösunds Automobilaffär

Fårösund • Telefon 54

BIL-, CYKEL-, RADIO- OCH
SPORTAFFÄR

Utför alla till branschen hörande reparationer

Säg det med blommor

Platsens största sortering av
årstidens

BLOMMOR
FRUKT OCH
GRÖNSAKER

_____ hos

Irisdals Blomsterhandel

HÄSTGATAN 19, VISBY

Telefoner: Affären 85, Bostaden 916, Filialen Slite 111

ORIENTERING OM METEOROLOG- TJÄNSTEN VID KUSTARTILLERIET

Löjtnant Martin William-Olsson

Väderlekens växlingar eller olika variationer i tillståndet i atmosfären spela en icke oväsentlig roll vid snart sagt all slags krigföring och vid alla vapengrenar. I främsta rummet kommer flyget, vars operations- och manövreringsmöjligheter äro så gott som helt beroende av vädret. För att hålla reda på den synnerligen viktiga faktor, som atmosfärens tillstånd faktiskt är i olika avseenden, finns den militära väderlektjänsten. Denna tjänst sorterar fr o m den 1/7 1944 direkt under Chefen för flygvapnet, vilket motiverats med väderlekens framträdande betydelse för flygsäkerheten. I jämförelse därmed måste alla andra hänsyn komma i andra hand. Chefen för flygvapnet har dock därmed iklättts ansvaret för, att även andra försvarsgrenar får sitt behov av atmosfäruppgifter tillgodosedda genom flygvapnets väderlekscentraler och väderleksstationer (VC och VS).

Vid kustartilleriet ha vi en meteorologisk station vid varje kustartilleriförsvaret, som har till uppgift att svara för den interna meteorologiska tjänsten inom kustartilleriförsvaret. Dessutom finnas en del hjälpstationer vid smärre enheter såsom sektioner eller spärrar o dyl. I mån av behov erhålles erforderliga uppgifter från flygvapnets meteorologer. I gengäld ha våra stationer skyldighet att lämna observationer till flygvapnets väderlektjänst.

Rutintjänsten vid kustartilleriets meteorologiska stationer blir alltså följande:

- 1) att på bestämda tider utföra observationer och mätningar av tillståndet i atmosfären närmast marken och på olika höjder inom troposfären. Troposfären är den del av atmosfären, som befinner sig mellan jorden och stratosfären. Gränssytan mellan troposfären och stratosfären (tropopausen) kan befinna sig på något varierande höjd, men den ligger vid vår breddgrad för det mesta på omkring 10.000 m

höjd. Om man bortser från de moderna s k V-vapnen utföres på några få undantag när all artilleriskjutning inom denna troposfär. Med särskilda anordningar såsom radiosonder m m eller i gynnsamma fall även med kustartilleriets nuvarande meteorologiska materiel kan man även göra mätningar inom en viss del av stratosfären.

2) att från flygvapnets meteorologer mottaga vissa kompletterande uppgifter för erforderlig kännedom om tillståndet i atmosfären.

3) att med ledning av resultatet av ovannämnda mätningar och erhållna kompletterande uppgifter beräkna och tillhandahålla för kustartilleriförbanden erforderliga artillerimeteorologiska meddelanden, ljudmeteorologiska meddelanden, väderleksrapporter m m.

För kustartilleriets vidkommande är det de artillerimeteorologiska meddelandena, som ha den största betydelsen. Ur dessa erhållas nämligen korrektionerna för atmosfärens inflytande på projektilbanan.

Beträffande dessa meddelanden har jag några gånger fått höra den invändningen, att de icke skulle vara av sådan betydelse, att en så pass omfattande tjänstedetalj som meteorologtjänsten kunde motiveras. Vissa kustartilleriofficerare ha måhända haft sådana tjänstgöringsförhållanden, att de icke haft tillfälle deltaga i artilleriskjutningar vid alla årstider. Deras erfarenhet inskränker sig kanske till sådana sommarfall, då de sammanlagda atmosfärintflytelserna äro av mindre storleksordning än såväl fältmässiga spridningen som övriga inflytelser. En sådan inställning hör dock numera säkerligen till undantagen.

För att ge en uppfattning om vilken storleksordning atmosfärintflytelser på kustartilleriets projektilbanor kunna antaga enbart i längdled skall jag ange några exempel på projektilbanor vid skjutning med 15 cm kan.

Vid en viss elevation erhålles skottvidden 22000 m och vid annan 15000 m.

Om vi till en början antaga, att ballistiska längdvinden är 20 m/sek motvind för båda dessa projektilbanor, kommer skottvidden att förkortas med omkring resp 1150 m och 500 m.

L_{50f} är i dessa fall resp 360 m och 190 m.

Enbart vindinflytelsen är då tydligen flera gånger större än spridningen.

Förekommer då en så stark vind särskilt ofta i verkligheten? Det är sant att den ballistiska vinden är svagare än 20 m/sek i flertalet fall, men periodvis (vid stor cyklonfrekvens) kunna ofta t o m betydligt starkare vindar förekomma. Vid våra kuster uppgå de kraftigaste *markvindarna* till 20—30 m/sek. I de högre skikten (från ett par tusen meter och upp till tropopausen) kunna dubbelt så starka vindar förekomma. Särskilt brukar detta vara fallet vid västliga vindar. *Ballistiska* vindar på över 40 m/sek äro således ingalunda orimliga.

Om nu ovan nämnda motvind (20 m/sek) samverkar med exempelvis en lufttäthetsavvikelse på + 10 % (vintertid kunna värden överstigande + 15 % i extrema fall förekomma), förkortas projektilbanan med ytterligare omkring 1200 m resp 700 m för de ovan nämnda projektilbanorna. Sammanlagda inflytelserna av längdvind och lufttäthet blir alltså för de båda exemplen:

D	inflytelse
22000	— 2350
15000	— 1200

Dessa summor minskas visserligen obetydligt av den ballistiska temperaturens inverkan, men i runt tal utvisa dessa exempel att inflytelserna uppgå till omkring 10 % av hela skottvidden. Detta trots att vi ej valt något extremt fall.

Vid beräkning av ovanstående approximativt angivna inflytelser av lufttäthet har jag i motsats till det reglementerade korrektionsförfarandet tagit hänsyn till den ganska betydelsefulla omständigheten, att ändringen av skottvidden ej är rent proportionell mot ändringen i lufttäthet. Det är luftmotståndet, som därav ändras proportionellt. Jag har därvid använt kapten Sven Holmbergs resultat av en utredning år 1941 rörande just denna omständighet. Enligt Holmberg är nämligen inflytelsen + 11 % i lufttäthet endast omkring 10 gånger större än C.

De ballistiska atmosfärstörningarna äro funktioner av vind, temperatur, tryck och fuktighet (vattenåmnehåll) på samtliga höjder inom projektilbanan. Korrektionen för fuktigheten inräknas enligt praxis som en korrektion av primärvärdena på temperatur. (Egentligen hade det legat närmare till hands att inräkna fuktigheten i trycket, men det är i och för sig likvärdigt).

Jag skall här ej gå in på kustartillerimeteorologiens metoder att ur nämnda »primärvärden» beräkna ballistisk vind, lufttäthet och temperatur. Intresserade läsare kunna hänvisas till MIK, HMK samt ett kompendium av artikelförfattaren (utgivet från IKA 1942 under benämningen »Anteckningar till MIK och HMK»).

En fråga av mera primärt intresse i detta sammanhang kan vara: Hur får man tag i de primärvärden, som man begagnar sig av? Det är givet, att man ej med enbart jordbundna hjälpmedel kan mäta tillståndet i de högre luftlagren.

För att mäta höjdvind använder man enklast och vanligast s k enkelvisering. Denna består i att man med jämna tidsintervall medelst teodolit mäter in läget hos en vätgasballong, som man avvägt så, att den stiger med i stort sett konstant hastighet. Sedan ballongens väg i horisontalprojektion inlagts i ett polärt koordinatsystem, kan sedan vindens riktning och hastighet på olika höjder med lätthet bestämmas.

Nackdelen med enkelvisering är dess i hög grad bristande precision vid vertikala (konvektiva) luftströmmar. Särskilt gäller detta vid den termiska konvektion, som på soliga sommardagar till följd av strålningsuppvärmningen uppstår över land. Dess vertikala strömningshastigheter kunna uppgå till ungefär samma belopp som ballongens stighastighet, varigenom mätfel på upp till omkring 100 % kunna erhållas.

För att undgå dessa felkällor har man hittills använt metoden med två teodoliter (s k dubbelvisering). Härigenom kan ballongens läge i höjddled bestämmas för varje punkt under mätningen. På grund av praktiska svårigheter ävensom personal- och materielbrist kommer denna metod sällan till användning vid kustartilleriets meteorologiska stationer, och den ingår ej i rutinen. Vid utförda dubbelviseringar har man kunnat kontrollera de erhållna felen i stighastighet vid konvektiv väderlekstyp. Å andra sidan har ett stort antal dubbelviseringar vid laminär strömning (ej konvektiv) givit belägg för en synnerligen god överensstämmelse mellan ballongens önskade och verkliga stighastighet, när vertikala strömmar sålunda ej äro för handen.

Vid kustartilleriets stationer i havsbandet har man på grund av närheten till havet (det är ju främst strålningsuppvärmningen över land som utlöser de kraftigaste konvektionsströmmarna) relativt sällan stora enkelviseringsfel. När luften är uppvärmd, är havet i regel kallare, så

att luften över havet blir stabilt skiktad och strömningen nästan laminär.

Dessa stabilitetsförhållanden i lufthavet har jag här icke utrymme att närmare klarlägga. Intresserade läsare hänvisas lämpligen till »Ant till MIK och HMK» eller till uppsatsen »Om segelflygning och dess energikällor i atmosfären» av H. Henriksson (särtryck ur Elementa, årgång 25).

På grund av nämnda stabilitet äro dock kuststationerna de fördelaktigaste för enkelvisering.

En ny metod för enkelvisering, som är lika noggrann som dubbelvisering och oberoende av förekomsten av vertikala vindar, har utarbetats av militärmeteorologen Oscar Herrlin. Denna metod grundar sig på principen att mäta höjdvinkeldifferensen mellan ballongen och en med den förbunden liten hjälpballong på känd höjdskillnad lodrätt under stora ballongen. Den ger efter grafisk eller trigonometrisk beräkning noggranna värden på höjden.

Ofta är det för mycket låga moln på platsen, för att ballongvisering skall kunna göras till erforderlig höjd. Då kan det ju hända, att andra stationer i närheten (inom huvudsakligen samma luftström) har bättre observationsmöjligheter. För att i sådana fall kunna rationellt utnyttja sådana andra stationers mätningar, erhåller kustartilleriets meteorologtjänst för varje aktuellt tillfälle rapporter från flygvapnets väderlekstjänst, vilken alltid skall ha översikt över samtliga gjorda höjdvärdesmätningar.

Det kan också hända, att alla stationer ha låga moln, så att ingen station kan göra en tillfredsställande höjdvindmätning. Då ha meteorologerna en annan metod, om också inte fullt lika säker. Man kan då bl. a. använda väderlekskartans isobarer. Om man kunde bortse från friktionen skulle vindarna vara parallella med isobarerna och (på norra halvklotet) ha det lägre trycket till vänster i förhållande till strömningsriktningen. Om hastigheten = v blir:

$$v = \frac{dp}{da} \cdot \frac{1}{2 \rho \Omega \sin \varphi}$$

φ är ortens breddgrad,

Ω = jordrotationens vinkelhastighet,

ρ = luftens täthet och

$\frac{dp}{da}$ = den horisontella tryckgradienten (isobarernas täthet).

På högre höjder gäller detta approximativt, på grund av att friktionen där är obetydlig. Närmast marken åstadkommer friktionen, att vindriktningen bildar en viss vinkel med isobarerna snett in mot det lägre trycket, samtidigt som hastigheten får ett lägre belopp än vad som svarar mot ovanstående formel.

På en viss plats är vindhastigheten således proportionell mot tryckgradienten (därav benämningen gradientvind) och omvänt proportionell mot lufttättheten. Bestämning enligt denna formel kan dock ej ske kvalitativt exakt, då störande faktorer alltid mer eller mindre inverka. En sådan faktor är förutom friktionen bl. a. den »centrifugalkraft», som svarar mot isobarernas krökning.

När vindförhållandena variera med höjden, sammanhänger detta således med olika täthet och riktning hos isobarerna på olika höjder. Utgående från isobarerna vid marken kan man med hjälp av ett tillräckligt tätt nät av höjdtemperaturmätningar härleda isobarerna på olika höjder. Något tillräckligt tätt höjdtemperaturnät existerar visserligen ej, varför metoden ej är så säker som önskvärt vore, men meteorologerna kombinera den med användande av sina synoptiska erfarenheter och kunskaper i övrigt så gott det är möjligt.

Det har vid olika tillfällen uppstått diskussion, huruvida egna på platsen gjorda höjdvindmätningar skola föredragas som primärvärden för ballistiska beräkningar, eller om de av MV (militär väderlektjänst) utställda höjdprognoserna skola föredragas under alla omständigheter.

För det stora antal fall (för höst- och vintermånaderna omkring 80—90 %), då dimma eller låga moln lägga hinder i vägen för egna mätningar, är detta tills vidare intet problem. Då har man endast MV att lita på. Men dessa från MV utsända värden ha dock hittills varit i hög grad summariska och utställda för relativt stora rums- och tidsområden (exempelvis södra och mellersta Sverige för tiden kl 1300—2200).

För de återstående fallen har man att välja mellan MV:s värden och de egna mätningar, vilka givetvis böra utföras, då det är möjligt och i den mån ballongtillgången det tillåter.

För dem, som arbeta på en meteorologisk station och vars dagliga rutinarbete består i att beräkna ballistiska asmosfärvärden, är det frestande att utnyttja den metod, som alltid är användbar: nämligen

beräkning med MV:s höjdprognos som primärvärden utan hänsyn- tagande till egna observationer. Det kan invändas, att MV bör ha tagit hänsyn även till dessa vid KA-förbanden utförda observationer vid utfärdandet av sina höjdprognoser, och ått det därför borde vara likvärdigt vilket alternativ som väljes.

Det har också visat sig, att KA-meteorologerna (för ändamålet uttagna vpl) gärna föredraga MV:s primärvärden, dels emedan dessa på grund av sin summariska natur ej kunna behandlas med samma noggrannhet som viseringar, och dels emedan det blivit en rutinsak för dem.

Av skäl, som jag nedan skall återkomma till, brukar jag dock på det bestämdaste varna för en sådan slentrian.

Den i meteorologtjänstens metoder oinvidge vill gärna, då detta spörsmål kommer på tapeten, framhålla sin uppfattning (i många fall kanske mera intuitiv än saklig), att viseringar måste vara riktigare än MV:s höjdprognoser.

Flygvapnets militärmeteorologer på MV framhålla understundom, att höjdprognoserna skola användas generellt. Dels har militärmeteorologen möjlighet att med ledning av synoptiken utjämna och eliminera rent lokala tillfälligheter, och dels kan han prognotiskt korrigera för nära förestående förändringar, som kustartilleriets meteorologtjänst ej känner till.

Erfarenheten från beredskapstiden visar, att MV:s prognoser ofta skilja sig nämnvärt från platsens mätresultat. I stort sett äro tre alternativ till dessa avvikelser tänkbara. Dessa äro:

1) Militärmeteorologen ser, att en frontstörning, en sjöbrisverkan m m inom tiden för atmosfärvärdesmeddelandets uträkning, distribue- ring och giltighet (omkring 1—6 timmar) kommer att på visst sätt förändra tillståndet på ifrågavarande ort. I den mån detta skäl är för handen, böra MV:s värden användas.

2) Någon markant förändring synes icke vara förestående i stort, men militärmeteorologen ser vid jämförelse med andra stationers mät- resultat, att KA-förbandets mätningar äro behäftade med fel eller stå under inflytanden av lokala men ej bestående avvikelser från det över området gällande strömningstillståndet. Även i detta fall böra MV:s värden föredragas.

3) Militärmeteorologen anser sig ej ha tid att taga hänsyn till eller tillräckligt noggrann kännedom om betydande och bestående avvikelser inom KA-förbandets verkningsområde, för vilket kustartilleriets meteorologtjänst har att utfärda atmosfärvärden. Ofta föredrager han att utfärda ett meddelande med summariska medelvärden för ett större område, även om för kustartilleriets skjutningar betydande differenser förekomma inom området. När detta skäl till avvikelser föreligger, böra de egna mätresultaten utnyttjas.

Med hänsyn till frekvenserna av ovan angivna skäl har man alltså att taga ställning till föreliggande diskussion. Något statistiskt material över dessa frekvenser finnes ej, men under tre års tjänstgöring vid kustartilleriets meteorologtjänst har jag genom jämförelse med de dagliga synoptiska situationerna funnit, att det tredje alternativet är det absolut vanligaste. Den bästa regeln blir alltså tills vidare: *MV:s värden skola användas endast, när egna mätningar ej äro möjliga.*

Sistnämnda synpunkter äro ej att uppfatta som kritik mot militärmeteorologerna. Enkelviseringarnas bristfällighet och ett glest observationsnät för höjdoobservationer har hittills gjort det svårt att ge annat än summariska artilleriprognoser. Förbättring i detta avseende har dock utlovats i samband med genomförandet av förbättringarna i mätningarna och observationsnätet. Dessutom har vid flygvapnet ett stort antal nya meteorologer utbildats under innevarande år.

Dessa förbättringar komma att möjliggöra såväl rumsspecificerade som tidsvarierade artilleriprognoser med större noggrannhet än hittills. När en sådan förbättring kommer till stånd, blir det möjligt, att taga större hänsyn till erhållna vindvärden enligt artilleriprognosen även då egna mätningar föreligga.

Beräkning av ballistisk lufttäthet och temperatur grundar sig på kännedom om tryck, temperatur och fuktighet på de olika höjderna. Dessa värden uppmätas numera icke vid kustartilleriförbanden. För ett antal år sedan utfördes därstädes meteorografsonderingar med drakar. Arbetet med drakarna visade sig emellertid i förhållande till de erhållna resultaten för vidlyftigt för att bibehålla som rutinarbete inom kustartilleriets meteorologtjänst.

Den nu för tiden bästa metoden att mäta dessa höjdvärden är med s k. radiosond. Radiosonden är en liten spicialkonstruerad meteorograf med radiosändare. Sändaren sänder till mottagaren vid marken nog-

3) Militärmeteorologen anser sig ej ha tid att taga hänsyn till eller tillräckligt noggrann kännedom om betydande och bestående avvikelser inom KA-förbandets verkningsområde, för vilket kustartilleriets meteorologtjänst har utfärda atmosfärvärden. Ofta föredrager han att utfärda ett meddelande med summariska medelvärden för ett större område, även om för kustartilleriets skjutningar betydande differenser förekomma inom området. När detta skäl till avvikelser föreligger, böra de egna mätresultaten utnyttjas.

Med hänsyn till frekvenserna av ovan angivna skäl har man alltså att taga ställning till föreliggande diskussion. Något statistiskt material över dessa frekvenser finnes ej, men under tre års tjänstgöring vid kustartilleriets meteorologtjänst har jag genom jämförelse med de dagliga synoptiska situationerna funnit, att det tredje alternativet är det absolut vanligaste. Den bästa regeln blir alltså tills vidare: *MV:s värden skola användas endast, när egna mätningar ej äro möjliga.*

Sistnämnda synpunkter äro ej att uppfatta som kritik mot militärmeteorologerna. Enkelviseringarnas bristfällighet och ett glest observationsnät för höjdsobservationer har hittills gjort det svårt att ge annat än summariska artilleriprognoser. Förbättring i detta avseende har dock utlovats i samband med genomförandet av förbättringarna i mätningarna och observationsnätet. Dessutom har vid flygvapnet ett stort antal nya meteorologer utbildats under innevarande år.

Dessa förbättringar komma att möjliggöra såväl rumsspecificerade som tidsvarierade artilleriprognoser med större noggrannhet än hittills. När en sådan förbättring kommer till stånd, blir det möjligt, att taga större hänsyn till erhållna vindvärden enligt artilleriprognosen även då egna mätningar föreligga.

Beräkning av ballistisk lufttätthet och temperatur grundar sig på kännedom om tryck, temperatur och fuktighet på de olika höjderna. Dessa värden uppmätas numera icke vid kustartilleriförbanden. För ett antal år sedan utfördes därstädes meteorografsonderingar med drakar. Arbetet med drakarna visade sig emellertid i förhållande till de erhållna resultaten för vidlyftigt för att bibehålla som rutinarbete inom kustartilleriets meteorologtjänst.

Den nu för tiden bästa metoden att mäta dessa höjdvärden är med s k. radiosond. Radiosonden är en liten spicialkonstruerad meteorograf med radiosändare. Sändaren sänder till mottagaren vid marken nog-

extrapolera återstående vindar efter bästa förmåga och bedöma den sannolika temperaturgradienten med ledning av väderlekstypen. För sistnämnda ändamål finnes en av författaren uppgjord tablå över normala temperaturgradients vid olika väderlekstyper, vindförhållanden, marktemperaturer o s v.

Det finns en företeelse, som säkert gäckat många kustartilleriofficerare, när de vid batterier i kustbandet på soliga sommarförmiddagar stått beredda att öppna eld i en övningsserie. Jag syftar därvid på sjöbrisen. Batterichefen har kanske erhållit ett artillerimeteorologiskt meddelande grundat på mätningar någon timme tidigare. Plötsligt sätter sjöbrisen in, och markvinden kantrar helt. Med anledning av denna företeelse vill jag framhålla, att sjöbrisens utsträckning i höjddled till en början endast är något hundratal meter. Ovanför denna fortsätta de tidigare rådande vindarna att blåsa oförändrade, för så framt icke andra, av sjöbrisen oberoende förändringar samtidigt inträffa i höjden. Vid skjutningar på längre håll har sjöbrisen sålunda ingen nämnvärd betydelse. Den närmast till städes varande meteorologen (närmaste meteorologiska huvudstation eller hjälpstation) har till uppgift att snarast meddela vissa av sjöbrisens betingade korrektioner i tidigare lämnade meddelande. Om förändringen inträffar så plötsligt strax före skjutningens början, att meteorologens åtgärd ej kan inväntas, bör eldledaren, om skjutning på relativt korta avstånd förestår, kunna bedöma den inträffade sjöbrisens inverkan och själv införa korrektion härför. Sjöbrisen brukar börja på soliga sommar dagar på förmiddagen mellan kl 9 och 11 i yttre kustbandet för att kl 14 till 15 sträcka sig något tiotal mil in över land. Den brukar uppnå omkring 5 m/sek i styrka och mot eftermiddagen tilltager dess utsträckning i höjddled till maximalt omkring 500 m. Dess normala komponentriktning överensstämmer med ovanstående gradientvindlag (sid 5), om man tänker sig en isobar längs kusten med det lägre trycket liggande över land. En sådan trycksänkning förekommer också alltid inne över land i samband med sjöbrisverkan och går under benämningen »värmefall».

Sjöbrisen behöver således ej vålla artilleristen några större bekymmer. Värre är det då med sådana tillfälliga och ofta ganska starka vindändringar, som förekomma i samband med starkt utvecklade cumulonimbi eller åskmoln. Dessa äro av så tillfällig, varierande

och övergående natur att ej ens meteorologpersonalen kan bistå med användbara korrektioner. I nästa ögonblick har byn passerat förbi eller avsevärt förändrats.

Under försvarsberedskapen har till beredskapsförbanden i regel utsänts 1 eller 2 artillerimeteorologiska meddelanden per dygn. I krig är avsikten, att meddelanden skola utsändas på 4 bestämda tider varje dygn samt dessutom i form av extra meddelanden efter behov och vid markanta och mera bestående förändringar i väderleken.

Det är nödvändigt, att mottagna artillerimeteorologiska meddelanden vid ett batteri rutinemässigt läggas på avsedd plats (exempelvis i Spl), så att det aktuella meddelandet alltid finnes till hands, ty när det plötsligt blir bråttom att skjuta, är det för sent att beställa artillerimeteorologiskt meddelande.

Strömming och Fisk

*Stockholms läns
Fiskförsäljningsförening*

Partifiskhallen
Stockholm

Vintervägen 19-21
Tel. växel 2312 50

KUSTARTILLERIETS KÅREMBLEM

m/42 i miniatyr, förgyllt

Kråsnål	kr. 1.25	pr st.	+ oms
Berlock	" 1.75	" " "	" "
Brosch.....	" 5.25	" " "	" "
Manschettknappar, blåemalj, med emblemet planslipat i silhuett.....	" 4.75	pr par	" "
D:o med emblemet monterat i relief.....	" 11.75	" " "	" "

SPORRONG & CO.

Telefon: Namnanrop "Sporrong & Co."

KUNGSGATAN 17

STOCKHOLM 7

STOCKHOLM-SANDHAMNS

Rederi Aktiebolag

STOCKHOLM

KUNGSGATAN 54

TEL. 11 32 48

**NORDISKA
INSTRUMENT
AKTIEBOLAGET**

Representant för

CARL ZEISS — MILITÄROPTIK
JENA

ZEISS — AEROTOPOGRAPH G. m. b. H.
JENA

N. V. NEDERLANDSCHE INSTRUMENTEN C.o
"NEDINSCO"
VENLO

WAFFENFABRIK SOLOTHURN A.-G.
SOLOTHURN

GEBRÜDER ANDERSEN
KIEL

ANSCHÜTZ & C.o, G. m. b. H.
KIEL

DRÄGERWERK - C. PLATH
LÜBECK HAMBURG

RHEINMETALL-BORSIG A.-G.
BERLIN

CONTRAVES A.-G. ZÜRICH
ZÜRICH

A.-B. Erhard Carlsson & C:o

BRÄNNKYRKAGATAN 11 • STOCKHOLM

KAFFE • KOLONIALVAROR

OST

TELEF.: NAMNANROP CARL SÖDERBERGS

TELEGRAMADRESS: KOLONIALERHARD

A.-B. BYGGINDUSTRI

TEL. Växel 23 05 50

Kungsgatan 18   Stockholm

BYGGMÄSTARE

MAURITZ ANDERSSON

VAXHOLM

TEL. 3 19

Utför

**ny- och ombyggnader samt allt som
till byggnadsverksamheten hör**

MÅNGÅRIG LEVERANTÖR TILL KRONAN

Härnösands Elektr. Svetsnings A.-B.

Svetsningar alla slag. Ångpannor.
Järnkonstruktioner. Bil- och mek.
arbeten. O. K. Elektroder
från välsorterat lager.

Telefoner: 24 51, 27 70, 32 72, 14 10, 16 34

Pommac

*smakar bra
även för en*

KUSTARTILLERIST

Aktiebolaget Victor Åströms

Bok- och Pappershandel

Köpmangatan 8

HÄRNÖSAND

Tel. 2007

In- och Utländsk litteratur

Facklitteratur i stort urval

Skriv- och ritutensilier

PASTEURISERAD

MJÖLK

är vitaminrik, hygienisk,
välsmakande och hållbar

Tillhandahålles från

Härnösandsortens Mejeriförening

och dess återförsäljare

STRIDERNA VID KRISTIANSAND DEN 9. APRIL 1940, SKILDRADE AV ETT ÖGONVITNE

Händelserna utanför Kristiansand den 9. april 1940 äro av stort intresse, emedan det rör sig om en reguljär strid, kustartilleri contra flotta och flyg.

Hitintills finnas icke några officiella rapporter tillgängliga vare sig från norskt eller tyskt håll och som förhållandena nu ha utvecklats är det föga troligt, att det kommer att offentliggöras några sådana.

Däremot har händelseförloppet beskrivits både i tysk och engelsk litteratur.

Den tyska litteraturen, t ex »Die Kriegsmarine erobert Norwegens Fjorde», verkar propaganda, även om den tillsynes är skriven av tyska officerare, medan den engelska är mera journalistisk, till stor del byggd på kända rykten.

Den tyska kryssaren »Karlsruhe» lär enligt både tyska och engelska uppgifter sänkts av en engelsk ubåt utanför Kristiansand.

Enligt »Navies in Excile» var kryssaren »Karlsruhe» svårt skadad efter artilleristrid med fästningen på väg till tysk hamn, då den 10 distansminuter från Kristiansand sänktes av den brittiska ubåten »Truant». Samma källa uppger även, att två tyska jagare och ett transportfartyg »Tsingtau» sänktes i själva inloppet till Kristiansand av fästningens eld.

Däremot uppgiva icke de tyska källorna några förluster till följd av fästningens eld.

Då det kan vara av intresse att erfara hur krigshändelserna utanför Kristiansand den 9. april 1940 bedömdes inom fästningen, har här i den mån detta ansetts möjligt under nuvarande förhållanden gjorts en sammanställning av uppgifter, som sipprat ut från norskt håll.

Kristiansands fästning hade sedan år 1926 legat i materialreserv och var vid neutralitetsvaktens början mycket förfallen.

Den 9. april 1940 hade bristerna ännu icke kunnat avhjälpas.

Fästningens bestyckning utgjordes av fyra 24 cm haubitser, två 21 cm kanoner samt sex 15 cm kanoner samtliga å Odderön, tre 15 cm kanoner på Gleodden, något längre in i fjorden till skydd för den lilla flottbasen Marviken, samt några 7 mm Ivkulsprutor.

Kommandant var en pensionerad överstelöjtnant, som icke varit i tjänst sedan år 1926. Personalen i övrigt utgjordes av en officer å aktiv stat samt ett antal reservofficerare, varav de äldre icke hade varit i tjänst sedan förra världskriget. Samma var förhållandet med underofficerarna. Således kunde man i batterierna se gråhåriga sergeanter betjäna samma pjäser, som under förra världskriget. Manskapet utgjordes av äldre årsklasser.

Fästningen hade den 1. mars 1940 erhållit ny bemanning.

Samtliga batterier voro bemannade dock med reducerad styrka. Kulsprutorna voro icke bemannade med särskild personal.

Förstärkningar hade inkallats, men dessa hunno icke fram före den 9. april.

Trots de primitiva förhållandena fästningen befann sig i upptogs striden utan tvekan.

Vid 24-tiden den 8. april 1940 erhöll kommandanten rapport om att okända krigsfartyg trängt in i yttre Oslofjorden. Den 9. april strax före kl 0500 inkom ytterligare en rapport om, att okända krigsfartyg styrde mot Oksögapet utanför Kristiansand. Nu anbefalldes full stridsberedskap.

Det blåste svag vind och sikten var ganska god.

Ungefär kl 0515 befann sig tåtfartyget, vilket tycktes vara en kryssare, på 10.000 m avstånd. Sedan varningsskott avgivits, öppnade fästningens batterier eld. Elden besvarades av fartygen, vilka — förutom kryssaren — utgjordes av några jagare och ett förrådsfartyg.

På grund av avståndet kunde haubitsbatteriet icke deltaga i stridens första skede.

Elden koncentrerades på tåtfartyget (kryssaren). Nedslagen voro svåra att observera på grund av röken från fartygens egen eld. Träffar i fartyget kunde däremot lätt konstateras i det att man tydligt kunde se bitar av detsamma flyga i luften. Under detta stridsskede sågs minst fyra stora hål i fartygssidan förutom andra skador. Fartygen stävade först i riktning mot Oksö, varvid de visade styrbords bog. Efter en gir åt styrbord vändes babords bog mot fästningen.

Själva fästningen skadades icke nämnvärt av fartygsselden enär den till en början icke nådde fram och sedan gick över fästningen ner i själva staden.

Efter 10—15 minuter girade fartygen babord hän 180° under stark rökutveckling, avbröto striden och försvunno. Handelsfartyget tycktes delta i eldstriden. Det drog sig emellertid ganska snart i skydd bakom Fleckerö.

Även flygplan deltog i striden, fällde bomber och besköto med kul-sprutor batteribemanningarna, varvid några karlar stupade och sårades. Bomberna tände eld på en del baracker bakom batterierna samt träffade ett stort ammunitionsförråd, vilket exploderade. Explosi-onerna påingo under ett par timmar varvid det regnade projektiler och hylsor över hela fästningen. Detta var mycket irriterande.

Fästningens kulspruteeld mot flygplanen hade ingen verkan. Där-emot kunde en i hamnen förtöjd kustjagare »Gyller» med sin 40 mm akan från Bofors stora flygplanen i deras verksamhet.

Omkring kl 0900 syntes återigen fartygen, en kryssare och tre till fyra jagare, stäva in först mot Oksö och därefter mot Dvergsö, var-vid fartygen kunde avgiva eld med hela babords bredsida.

Eld öppnades från fästningen på något över 8.000 m.

Till en början koncentrerades elden även denna gång mot tätfar-tyget, tydligen åter en kryssare, varvid flera träffar kunde observeras. Man hade i fästningen den uppfattningen, att fartygen nedkämpades.

Fartygen girade återigen ungefär 180° under rökutveckling. Fäst-ningens eld kunde fortsätta, emedan master och överbyggnader syntes ovan röken.

När röken skingrades hade kryssaren försvunnit. Det sades sedan, att kryssaren var »Karlsruhe» och i fästningen var man av den upp-fattningen, att den sänkts av skador ådragna genom fästningens artillerield.

Sikten hade nu blivit betydligt sämre.

Under detta stridsskede, i vilket även flygplan deltagit, voro skadorna ganska kännbara för fästningen. Bland annat hade en bunker i närheten av fästningens kommandoplats träffats av en fartygssprojek-til, varvid därvarande personal dödats. Det brann över hela fäst-ningen och nästan all kulspruteammunition hade skjutits upp.

Under det senaste stridsskedet hade det tidigare omtalade handelsfartyget, troligen »Tsingtau», återigen visat sig. Det besköts av 15 cm kanoner, fattade eld, och måste sättas på land. Ett 70-tal personer räddades.

Det påstås även att man under det senare stridsskedet från fästningen hade sett ett stort fartyg långt ute till havs. Från fartyget hade flygplan setts starta.

Enligt tyska uppgifter skulle »Karlsruhe» just i detta skede ha skickat upp flygplan. »Karlsruhe» skulle således icke ha deltagit i eldstriden.

Den möjligheten finnes dock att det varit ett annat fartyg. Det påstås nämligen, att man i fästningen fann en stor bit av en artilleriprojektil med 28 cm kaliber. Då det har konstaterats att »Admiral Scheer» befann sig i Skagerack natten till den 9. april, kan det ha varit detta skepp, som legat ute till havs och understött de övriga fartygens eld, samtidigt som flygplan startat från detsamma.

Efter det andra stridsskedet syntes inga flera fartyg från fästningen. Sikten var som redan sagts mycket försämrad.

Kommandanten fick nu det famösa telegrammet att allierade fartyg, d v s engelska och franska, skulle tillåtas inpassera.

Omkring kl 1100 rapporterade åter signalposterna att krigsfartyg, vore på väg mot Oksögapet. Det tillades, att fartygen tycktes gå under fransk flagg. Det blev genast stor glädje på fästningen, där man på senaste tiden haft det ganska svårt. Att fartygen voro rätt lika de man nyss varit i strid med, var det knappast någon som märkte.

Då fartygen blevo synliga från fästningen tyckte man också där att de gingo under fransk flagg. De kommo i tät kolonn liksom till parad, framgingo med hög fart och voro, såvitt man kunde se, ganska oskadade.

Emellertid tycktes kommandanten icke vara säker huruvida fartygen voro tyska eller allierade. Order om eldöppning och kontraorder gavs flera gånger.

Äntligen kommo fartygen så nära, att man såg att de voro tyska, men då kunde de högt liggande batterierna icke avge eld. Fartygen fortsatte med högsta fart direkt in i hamnen, där de lade till vid kaj, landsatte trupper, som i bilar genast forslades upp till fästningen, dit trupperna anlände 8—10 minuter senare.

Fästningen saknade infanteristyrka. Batteribemanningarna voro utrustade med gevär. Dessutom funnos några lv-kulsprutor. Både gevärs- och kulspruteammunition saknades, enär ammunitionsförrådet sprängts i luften.

Då den tyska parlamentären anlände — i fästningens mjölkbil — voro därför möjligheterna till fortsatt strid inga.

Det är självklart, att kommandanten handlade fel, när han icke öppnade eld mot fartyg, vars nationalitet han icke var säker på. Huruvida fartygen förde fransk flagg eller någon annan kunde icke avgöras från fästningen, enär fartygen stävade nästan rakt på den samma.

Att man på fästningen lät lura sig går icke att förneka.

I betraktande av batteribemanningarnas mycket låga utbildningsståndpunkt måste för en utomstående framgå, att resultatet av fästningens eld varit ganska gott.

Att forceringen till sist lyckades berodde på ett ödesdigert misstag.

En sak synes vara klar: om de anfallande fartygen icke haft allvarliga skador och förluster, hade de säkert icke låtit avbryta striden tvenne gånger med risk att misslyckas på denna strategiskt mycket viktiga plats.

Om »Karlsruhe» verkligen blev sänkt av en engelsk ubåt utanför Kristiansand, så var den troligen i sitt skadade skick ett lätt byte för ubåten.

Vilken roll Quisling kan hava spelat vet man icke. Det har emellertid visat sig, att en av fästningens reservofficerare var en »quisling».

FLOTTANS FARTYG!

EN GOD

MÅLTIDSDRYCK

ERHÅLLES FRÅN

SOLNA
SVAGDRICKSBRYGGERI

RING STOCKHOLM 271595

ÄT MERA FISK

ty fisk är god, närande
vitaminrik och billig mat

ÅNGERMANLANDS FISKFÖRSÄLJNINGSS- FÖRENING

Härnösand
Tel. 17 55, 17 54

Örnsköldsvik
Tel. 11 64, 12 64

DAGLIGEN FÄRSK FISK
SPECIALITÉ FÄRSK OCH SALTAD STRÖMMING

ÅNGERMANLANDS LANTMANNAFÖRBUND

HÄRNÖSAND	Tel. 23 30
ÖRNSKÖLD SVIK	„ 25 39
NYLAND	„ 16
SOLLEFTEÅ	„ 8 90
FRÅNÖ	„ 10
BREDBYN	„ 1 28
JUNSELE	„ 74

Verkstaden Lundearv

Ångermanelvens Stufveri A.-B.

Fartygsslip, Maskin- & Plåtverkstad

Utför: *Fartygsreparationer*
Maskin- & Plåtarbeten
Elektrisk svetsning
Pannrengöringar

Postadress: Lundearv

Telefoner: Kramfors 10 och Sprängsviken 41

Frimurare-Hotellet, Härnösand

Innehavare: B. LUNDAHL

Köpmangatan 8 • Tel. 16 36, 16 46 växel

Trevliga rum
med varmt och kallt vatten.
Emottager abonnenter. Fullständiga rättig-
heter vid större och mindre
beställningar.

NY REGIM • HUMANA PRISER

Militärer erhålla rabatter.

När det gäller

Värme

Ventilation

Vatten

Avlopp

Sanitet

Brunnsborrning

Vattenrening

Tvättanläggningar

vänd Eder till Norrlands ledande branschfirma

A.-B. H. Anderssons Värme, Umeå

Härnösand	Åsele	Skelleftehamn	Boden
Örnsköldsvik	Vilhelmina	Boliden	Haparanda
Östersund	Lycksele	Luleå	Malmberget
	Vännäs	Skellefteå	

APPELKVISTS

SVETSNINGS- och SMIDESVERKSTAD

Varvsgatan 11   *Härnösand*   Tel. 1517, 2852

Utför svetsnings-, smides- och mekaniska
arbeten på fackmässigt sätt och till
billiga priser

Specialité: *Alla slags vagnar å gummihjul*
Infordra offert

Rederi A.-B.

EGON

M A L M Ö

Stockholm 1945
Zetterström & Persson, Boktryckeri A.-B.